

Systemskiftet af 1901

Original kilde: [Systemskiftet 1901 – Danmarkshistorien | Lex](#)

Version 1 og 2 udarbejdet med Gemini.com

1. Letlæselig version

Da folket fik magten i 1901

Før i tiden var Danmark ikke helt så demokratisk, som det er i dag. Dengang var det kongen, der bestemte, hvem der skulle sidde i landets regering. Han valgte næsten altid folk fra partiet **Højre**. Det var ofte rige godsejere, som ejede meget jord. Men der var et problem: De fleste danskere stemte på partiet **Venstre**. Derfor var der tit skænderier mellem dem, som folket ville have, og dem, som kongen ville have.

I år 1901 skete der en stor ændring. Det kaldes **Systemskiftet**. Her er de vigtigste punkter:

- **Hvad skete der?** Ved valget i 1901 tabte kongens favoritter (Højre) meget stort. Kongen, Christian 9., forstod nu, at han ikke længere kunne ignorere folkets stemmer. Han bad derfor partiet Venstre om at danne en regering.
- **En ny regel blev født:** Fra denne dag startede en vigtig regel i Danmark: En regering må ikke blive siddende, hvis flertallet i Folketinget er imod den. Det kalder vi for "parlamentarisme".
- **Almindelige mennesker fik magt:** Før var det kun rige herremænd, der styrede. Men nu kom der for første gang en almindelig bonde, Ole Hansen, med i regeringen. Det viste, at alle danskere nu kunne få indflydelse, uanset om de var rige eller fattige.

Siden 1901 har det været folket og Folketinget, der bestemmer, hvem der skal lede Danmark – ikke kongen eller dronningen.

2. Tilpasset og uddybet version

Systemskiftet 1901 – Demokratiets store sejr

Hvorfor skete det? I slutningen af 1800-tallet var der en hård kamp om magten i Danmark. Partiet **Højre** sad på magten, fordi kongen støttede dem. Men partiet **Venstre** blev større og større, fordi de fleste danskere stemte på dem. Venstre mente, at det var dem, der skulle bestemme, fordi de havde flertallet. Denne kamp varede i mange år og kaldes for "forfatningskampen".

Det store valg i 1901: Ved valget i april 1901 blev det helt tydeligt, at folket ville have noget nyt.

- **Højre** fik kun 8 pladser i Folketinget.
- **Venstre** fik 76 pladser. Forskellen var så stor, at selv de rige godsejere måtte indrømme, at de havde tabt. Kong Christian den 9. indså også, at han blev nødt til at skifte kurs for at undgå ballade i landet.

Hvem kom til magten? Kongen bad professor **J.H. Deuntzer** om at danne en ny regering. Deuntzer var god til at tale med både de rige og de almindelige folk. En af de nye ministre var **Ole Hansen**. Han var landmand (bonde). Det var en kæmpe nyhed dengang, at en almindelig mand fra landet kunne sidde ved kongens bord og bestemme over Danmark.

Hvad betyder det for os i dag? Systemskiftet i 1901 er fundamentet for vores demokrati. Det betød, at magten flyttede fra kongens slot til Folketinget. I dag er denne regel skrevet ind i Grundloven, så vi er sikre på, at det altid er vælgerne, der har det sidste ord.

3. Den originale form

Systemskiftet 1901 *Danmarkshistorien Danmark 1900-1950 Folketing og rigsdag*

Skrevet af: Seniorforsker, ph.d. i historie, Jens Lei Wendel-Hansen, Aarhus Universitet

Den 24. juli 1901 udnævntes den første Venstre-regering i Danmark. Den konservative regering Sehested blev af kongen, Christian 9., bedt om at indgive sin afskedsbegæring, og Venstre-regeringen Deuntzer blev udnævnt. Denne begivenhed, der benævnes Systemskiftet, var udtryk for, at Venstres kamp for folketingsparlamentarisme, som var blevet proklameret i 1873, havde båret frugt.

Optakten Efter 1849-grundlovens indførelse havde regeringerne været udpegede af kongen, og siden 1865 havde disse været godsejerdominerede Højre-regeringer. Efter J.B.S. Estrups (1825-1913) afgang som konseilspræsident i forbindelse med Det Store Forlig i 1894 mellem det moderate Venstre og Højre sad der endnu tre Højre-regeringer. Allerede i 1895 var flertallet i Folketinget imidlertid skiftet, så det moderate Venstre og Højre ikke længere havde flertal sammen. Det lagde i høj grad pres på Højre for at opgive regeringsmagten.

I 1896 forsikrede konseilspræsidenten Tage Reedtz-Thott (1839-1923) desuden, at han ikke ville udstede en provisorisk finanslov, selvom Folketinget nedstemte den ordinære finanslov. Dermed mistede Højre-regeringerne et af deres hidtil vigtigste våben over for folketingsflertallets krav om indflydelse på regeringsmagten, idet Folketinget nu fik mulighed for at hindre enhver lovgivning, og dermed også regeringens styrelse af landet, ved at afvise finansloven.

Skiftet Ved folketingsvalget i april 1901 fik Højre otte mandater, de Moderate fik 16, mens Venstrereformpartiet, der havde været imod Det Store Forlig, fik 76 mandater. Valgresultatet betød, at selv centrale Højre-folk opfordrede til en Venstre-regering. På kongens opfordring indgav ministeriet Sehested derfor sin afskedsbegæring. Den konservative Christian 9. (født 1818, regent, 1863-1906) havde også indset nødvendigheden af et regeringsskifte og havde fundet en tillidsvækkende kandidat, som han kendte gennem de yngre – og mere liberale – medlemmer af kongefamilien.

Manden var juraprofessor J.H. Deuntzer (1845-1918), der havde venstresympatier, men ikke var aktiv politiker. Den regering, han ledede, kom til at bestå af både moderate og radikale venstrefolk, så hele spektret var dækket. Venstremanden, J.C. Christensen (1856-1930), der i 1905 overtog regeringsledelsen, blev kultus- (altså kirke- og undervisnings-) minister og var i realiteten regeringens politiske leder. Særligt bemærkelsesværdig var dog landbrugsministeren Ole Hansen, der var sjællandsk gårdejer og dermed, som han senere er blevet benævnt, "den første bonde i kongens råd".

Følger Det stod klart allerede i samtiden, at Systemskiftet var udtryk for etableringen af en ny statsskik, hvor regeringen udsprang af folketingsflertallet. Med enkelte undtagelser – bl.a. Påskekrisen i 1920, hvor Christian 10. (født 1870, regent 1912-1947) indsatte et forretningsministerium efter egenhændigt at have afskediget ministeriet Zahle – har denne statsskik stået uanfægtet i Danmark, og den blev med grundlovsændringen i 1953 indskrevet i grundloven.